

MARTIN ŠRAJER / 18. 3. 2025

Sobota

O Olze Scheinpflugové se občas píše čistě jako o manželce Karla Čapka. Jako kdyby šlo o její hlavní kvalitu. Ve skutečnosti byla renesanční osobností s talentem pro hraní i psaní. Je autorkou básní, dramát, románů i filmových námětů. V roce 1936 podle jejího literárního podkladu vznikla komedie *Švadlenka* o dívce, která se chce stát módní návrhářkou. Téhož roku byla realizována romantická komedie *Dobře situovaný pán* s Jaroslavem Marvanem a Antoníí Nedošinskou. Třetí a poslední námět, k filmu *Sobota* (1944), napsala Scheinpflugová pod pseudonymem Stáňa Ratajová. Za protektorátu byla nacizovaným vedením tuzemských kulturních institucí postupně umlčována. Na nátlak odešla například z Národního divadla. Pod vlastním jménem dál tvořit nemohla, a proto hledala alternativní možnosti uplatnění.

V komplikované situaci se na sklonku druhé světové války nacházela i domácí filmová produkce. Nařízení Českomoravského filmového ústředí z druhé poloviny roku 1944 omezilo provoz kin a totální nasazení současně výrazně komplikovalo výrobu nových celovečerních filmů. Práce na Barrandově přesto alespoň v omezeném rozsahu pokračovaly. Předposledním filmem, který stihl odpremiérovat ještě před májovým povstáním, byla právě *Sobota*. Podle námětu od Scheinpflugové ji natočil průkopník tuzemské scenáristiky Václav Wasserman. Dřív se oba setkávali na stránkách časopisů *České slovo* a *Filmový kurýr*, kam přispíval jak Wasserman, tak – opět pod různými pseudonymy – Scheinpflugová.

Wasserman se jako scenárista prosadil již ve dvacátých letech, kdy spolu s Karlem Lamačem, Ottou Hellerem a Anny Ondrákovou tvořili tzv. „silnou čtyřku“ němému filmu. Po nástupu zvuku Wasserman adaptoval kanonizovaná díla domácí literatury jako *Psohlavci* (1931), *Dobrý voják Švejk* (1931) nebo *Lucerna* (1938). Vedle toho ale psal také scénáře „spotřebnějšího“ rázu, často k jednoduchým operetám nebo komediím s Vlastou Burianem, které pak zfilmoval Lamač nebo Martin Frič. Wasserman sám čas od času režíroval. Po nástupu nacistů se ovšem jako režisér na několik let odmlčel. Za

kameru se znovu postavil až během realizace *Soboty*, dobovým tiskem klasifikované jako „společenská komedie“.

Protagonistkou *Soboty* je Helena (Hana Vítová), mladá žena v domácnosti znuděná životem na periferii Prahy. Její pracovně vytížený manžel Petr (František Hanus) ji bere do společnosti pouze v sobotu. Navíc často není doma kvůli služebním cestám. Právě poté, co na jednu z takových cest odjede, rozhodne se Helena vyrazit do města na vlastní pěst a pomoci tam svému bratrovi Jiřímu (Ladislav Boháč) s provozem jeho květinářství. Při tom se seznámí s elegantním obchodníkem ve středních letech Richardem (Oldřich Nový). Naivní hrdinka postaršímu donchuánovi, o němž nic neví, hned podléhá a opouští kvůli němu Petra.

Helena má pocit, že jí Richard věnuje víc pozornosti (a dopřává víc luxusu) než její věčně zaneprázdněný manžel a že je pro něj skutečně důležitá. Až do okamžiku, kdy jej v baru přistihne s jeho ženou Luisou (Adina Mandlová). Helenina ztráta iluzí o romantické lásce a rozpad snu o socioekonomické mobilitě jsou dovršeny jejím setkáním s Karlou (Jiřina Štěpničková), jednou z mnoha Richardových bývalých milenek, která hrdince vyloží, že nebyla první a zřejmě nebude ani poslední, koho šedivějící svůdník vodil za nos. Zdánlivý happy end filmu, kdy vidíme tři navenek spokojené, usmířené páry, lze interpretovat jako pragmatické přijetí alespoň nějakého partnerství, třeba i založeného na sdílené lži a přetvářce.

Film, jehož výroba byla i kvůli minimu jiných vznikajících děl bedlivě sledována oborovým tiskem, se až na pár záběrů z pražského předměstí a Hlavního nádraží natáčel v hostivařských ateliérech, v dekoracích architekta Karla Škvora. Několikatýdenní produkce byla zahájena v srpnu 1944. Už v prosinci téhož roku proběhla premiéra filmu v menších kinech. Pozornost tisku budil jednak Wassermanův návrat k režii po šestileté odmlce, jednak obsazení Oldřicha Nového do role vědomě pracující s odkazem *Kristiana* (1939). *Sobota* má sice podobné obsazení, námět i morální ponaučení, ale obrací perspektivu, v jistém ohledu s populárním filmem Martina Friče polemizuje, když se staví na stranu podváděné ženy, ne podvádějícího muže.

Mimomanželská nevěra a obelhávání žen zde nejsou rámovány jako romanticko-dobrodružné akty a ani Richardovu ulhanost film v závěru neomlouvá a nezlehčuje. Jde

o ambivalentní, spíš nesympatickou figuru kompulzivního cizoložníka, neschopného žít bez lhaní a podvodů. Což vystihuje i poslední scéna filmu, kdy Richard sice sedí v autě se svou manželkou, která vzala na milost jeho zálety, ale stejně z okna dychtivě pokukuje po sotva plnoleté dívce na kole. Od *Kristiana* se *Sobota* liší také realističtějším a vážnějším stylem. Wassermanův film o citově nenaplněném životě ženy v domácnosti je slovy jednoho z dobových článků spíš „jemně humoristický“ a s „vážným spodním tónem“, nikoliv čistě komediální.^[1]

Sobota byla podle někdejších recenzentů vkusná, umělecky hodnotná a zároveň zábavná. Domácí kritika film přivítala především jako zrcadlo společnosti,^[2] ve které se instituce manželství ocitá v ohrožení, a ocenila na něm balancování na pomezí masové podívané a společenské kritiky. Jenomže opravdu film stvrzuje důležitost manželských svazků, jak si vyžadovala i nacistická ideologie, jasně stanovující roli a místo žen (tedy v domácnosti)? Neříká závěr filmu naopak, že štěstí všech tří párů je z velké části iluzorní a brzy zas pomine? Helena ani Richard navíc nemusejí čelit vážnějším následkům svých poklesků. Jejich nevěra je partnery i filmem jako takovým tolerována jako jedno zpestření opotřebovaného manželství.

Film pohybující se obratně na pomezí psychologického dramatu a smířlivé komedie tak můžeme sledovat jako polemiku nejen s *Kristianem*, ale také s pokryteckou dobovou morálkou a institucionálně stanovenými společenskými rolemi. Možná nejen díky hvězdnému obsazení, ale i pro tuto možnost opozičního čtení, a tedy alespoň symbolického vzdoru proti nacistickým představám o tom, jak by měla společnost ideálně fungovat, zaznamenala *Sobota* mimořádně kladný ohlas také u československých diváků a divaček.

Film uvede kino Ponrepo v pátek 21. března v rámci slavnostního uvedení knihy Jana Trnky *Psát pro film. Dobrý scénář a scenárista 20.–50. let*.

Sobota (Československo 1944), režie: Václav Wasserman, scénář: Josef Neubern, kamera: Ferdinand Pečenka, hudba: Josef Stelibský, Jiří Traxler, hrají: Hana Vítová, Oldřich Nový, Adina Mandlová, Ladislav Boháč, Jiřina Štěpničková, František Hanus, Růžena Šlemrová, Růžena Šlemrová a další. Lucernafilm, 89 min.

Poznámky:

[1] Natáčí se nový český film *Sobota*. *Venkov* 1944, č. 39, s. 3.

[2] *Sobota*. *Kinorevue* 11, 1944, č. 46, s. 363.